SLAVICA SLOVACA

Ročník 61 • 2026 • 1

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, v. v. i.

SLAVICA SLOVACA

Slavica Slovaca
SLAVISTICKÝ ÚSTAV JÁNA STANISLAVA SAV, V. V. I.

Hlavný redaktor: Jaromír Krško
Redakčná rada: Mária Dobríková, Peter Juhás, Zuzana Kováčová, Ľubor Králik, Helena Krasowska, Jaromír Krško, Róbert Lapko, Šimon Marinčák, Michael Moser, Zuzana Panczová, Vladimír Rábik, Terézia Rončáková, Danuša Serafínová, Maria Trawińska, Peter Zubko
Výkonné redaktorky: Edita Príhodová, Katarína Žeňuchová
Technický redaktor: Juraj Považan

E-mail redakcie: slavicaslovaca@savba.sk
Adresa vydavateľa a sídlo redakcie:
© Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, v. v. i.,
Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava
IČO: 31750940

ISSN 0037-6787

OBSAH

Na prahu novej etapy časopisu *Slavica Slovaca*
Peter OLEKŠÁK 5

ŠTÚDIE

Koncepty PRAVDA a LOŽ v jazyku a spoločenskom diskurze z aspektu semiotickokognitívnej teórie živého slova
Zuzana KOVÁČOVÁ – Dominika BEDNÁRIKOVÁ – Petronela KOVÁČOVÁ 7

Od Jáca k Jarčiu: Pôvod, motivácia a vývin vodného názvu z dolného Považia
Patrik JAKUBEK 31

A Few Notes on Kyivan-Wallachian Cultural Contacts in the Mid-17th Century: The Rite of Penance in the 1635 Câmpulung *Trebnyk*
Vasyl POPELYASTYY 59

Reconsidering the Symbolism of "Hodallo" and "Dalallo": Armenian Folk Tradition in a Comparative Slavic Context
Sargis PETROSYAN – Lida KHACHATRYAN – Lusine PETROSYAN 73

ROZHĽADY

Nad podnetnou publikáciou o slovenskom jazyku
Siniša HABIJANEC 87

SPRÁVY A RECENZIE

Konferencia o aktuálnych problémoch a perspektívach slovanskej slovotvorby
Ľudmila LIPTÁKOVÁ 101

Správa o konferencii *Jazyk a náboženstvo v slovanskom kultúrnom priestore: aktuálne otázky interdisciplinárneho výskumu*
Dominik GAZDIČ 107

Monografia o prekladovej recepcii básnickej tvorby Srečka Kosovela
Terézia STRUHÁROVÁ 111

Keď Biblia žije v jazyku
Michaela GÁBOROVÁ 117

SPRÁVY A RECENZIE

Konferencia o aktuálnych problémoch a perspektívach slovanskej slovotvorby

K najinšpiratívnejším príležitostiam na vedeckú diskusiu patria dnes nezriedka nedoceňované konferenčné rokovania. Hodnota stretnutí odborníkov sa zvyšuje, ak pokrývajú medzinárodný priestor a ak sú v danej oblasti výskumu periodické. Takúto hodnotu nepochybne má pravidelné stretávanie sa členov Komisie pre slovanskú slovotvorbu pri Medzinárodnom komitéte slavistov. Komisia pre slovanskú slovotvorbu pri MKS, ktorá pracuje od roku 1995 a dnes má 53 aktívnych členov zo 17 krajín, doteraz zorganizovala 24 medzinárodných konferencií.[1] Ostatná, 24. konferencia komisie sa uskutočnila v dňoch 12. – 15. mája 2026 na Fakulte slovanských filológií Sofijskej univerzity sv. Klimenta Ochridského v bulharskom hlavnom meste. Tematický rámec konferencie bol na rozdiel od predchádzajúcich podujatí[2] širší – *Slovotvorba slovanských jazykov – aktuálne problémy a perspektívy*, a tak umožnil rozkrývanie rôznorodých derivatologických tém. Na konferencii organizovanej v hybridnom formáte vystúpilo so svojimi referátmi 27 účastníkov. Organizačný výbor konferencie pod vedením členky komisie Cvetanky Avramovej vytvoril pre konferenčné rokovanie príjemné a podnetné prostredie v jedinečných historických priestoroch Sofijskej univerzity. Termín konania konferencie bol zámerne rámcovaný dvoma sviatkami dôležitými pre bulharskú a širšie aj slovanskú kultúru – Dňom svätých Cyrila a Metoda podľa juliánskeho kalendára 11. mája a Dňom bulharskej osvety, kultúry a slovanskej písomnosti 24. mája.[3]

Po pozdravných príhovoroch zástupcov univerzity a fakulty konferenčný program otvorila súčasná predsedníčka Komisie pre slovanskú slovotvorbu pri MKS Rajna Dragićević z Belehradskej univerzity, ktorá po úvodnom slove pred-

---

1 Informácie o komisii a jej aktivitách sú dostupné na webovej stránke https://www.ff.unipo.sk/slovotvorna-komisia/en/home/.

2 Napr. 22. konferencia v Severnom Macedónsku bola zameraná na slovotvorné tendencie slovies v slovanských jazykoch; 23. konferencii v slovinskej Ľubľane dominovala téma tzv. hniezdovej alebo stupňovitej slovotvorby (slovinský termín *stopenjsko besedotvorje*).

3 Informácie o sofijskej konferencii vrátane programu a abstraktov referátov sú dostupné na webovej stránke: https://slav.uni-sofia.bg/xxiv-konferenczіya-na-komisiyata-po-slavyansko-slovoobrazuvane-slovoobrazuvaneto-na-slavyanskite-eziczi-aktualni-problemi-i-perspektivi-2/.

niesla príspevok z lexikálno-slovotvornej problematiky metaforickosti pri denominálnych adjektívnych derivátoch v súčasnej srbčine. Podpredseda komisie Martin Ološtiak z Prešovskej univerzity vo svojom príspevku analyzoval dynamickú oblasť polymotivácie a medzistupňovej motivácie na materiáli slovenského jazyka. Súčasťou úvodného konferenčného bloku bola prezentácia kolektívnej monografie *Stopenjsko besedotvorje v slovanskih jezikih* (Hniezdová/stupňovitá slovotvorba v slovanských jazykoch)[4], ktorá vznikla vďaka iniciatíve slovinských kolegov a rovnomennému zameraniu predchádzajúcej konferencie komisie v Ľubľane v roku 2024. Editor publikácie Boris Kern vyzdvihol okrem vedeckej hodnoty 36 štúdií, ktoré monografia obsahuje, jej interdisciplinárny a viacjazyčný charakter, keďže prináša spracovanie problematiky v 14 slovanských jazykoch, vrátane slovinského znakového jazyka. Za osobitne prínosné považujeme to, že ako súčasť monografie bol vypracovaný slovník 15 termínov z oblasti hniezdovej/stupňovitej slovotvorby v 13 slovanských jazykoch a v angličtine, a to vzhľadom na rozličnú mieru rozpracovanosti problematiky v jednotlivých slovanských jazykoch, na nejednotnosť doteraz používanej terminológie, ako aj na potrebu medzijazykového prekladu.

Počas trojdňového konferenčného rokovania odznelo ďalších 25 referátov, ktoré predniesli fyzicky prítomní alebo online pripojení členovia Komisie pre slovanskú slovotvorbu pri MKS, pričom, ako býva na konferenciách komisie dobrým zvykom, príležitosť vystúpiť dostali aj nečlenovia komisie z hostiteľskej univerzity. Účastníci konferencie si uctili pamiatku zakladajúcej a dlhoročnej členky komisie Valentiny Nikolajevny Vinogradovovej, významnej derivatologickej osobnosti, ktorá zomrela tesne pred sofijskou konferenciou, na ktorej mala so svojím referátom vystúpiť.

Tematické zameranie konferenčných vystúpení možno rozdeliť do troch základných oblastí: diachrónne skúmanie slovotvorby, otázky a problémy súčasnej slovotvorby v jednotlivých slovanských jazykoch a transdisciplinárne derivatologické súvislosti.

Aj keď historický vývoj slovotvorby reflektovali viaceré príspevky, programovo sa derivatologickej diachrónii venovala len L. P. Hnaťuk z Kyjevskej národnej univerzity Tarasa Ševčenka v príspevku o vývoji derivačných variantov adjektív v ukrajinčine v 16. a 17. storočí. Diachrónny pohľad vo svojom vystúpení čiastočne uplatnila Katerina Stojanova, doktorandka z domácej Fakulty slovanských filológií Sofijskej univerzity, ktorá prezentovala výskum smeru derivácie pri vybraných pároch príbuzenských vzťahov v bulharčine, tak z historického, ako zo súčasného hľadiska.

---

[4] Kern, B.: Stopenjsko besedotvorje v slovanskih jezikih. Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 2026. 616 s. DOI: https://doi.org/10.3986/9789610510932.

Podľa očakávania bola najvýraznejšie zastúpená oblasť synchrónneho derivatologického výskumu, ku ktorej patrili aj vystúpenia z úvodného konferenčného bloku, ktorá sa diferencovala podľa slovotvorných problémov skúmaných v jednotlivých slovanských jazykoch.

Onomaziologické otázky riešili príspevky bulharských kolegýň z hostiteľskej inštitúcie. R. Stefčeva sa zaoberala procesom medzikategoriálneho prechodu medzi príslovkami a časticami v bulharčine a srbčine, pričom hľadala odpoveď na otázku, či ide o prejav konverzie ako slovotvorného presunu alebo subkonverzie súvisiacej s gramatickou polysémiou. C. Avramova uvažovala o onomaziologickom statuse abstraktných substantív s formantom -stv(o). Na základe slovotvornej analýzy vyvracala názor o ich transpozičnom charaktere a predložila argumenty, že ide o osobitný typ mutačných derivátov patriacich do niekoľkých onomaziologických kategórií.

Značná pozornosť bola venovaná viacerým aspektom slovotvorných prostriedkov. J. A. Karpilovska z Inštitútu ukrajinského jazyka Národnej akadémie vied Ukrajiny analyzovala variabilitu a synonymiu slovotvorných prostriedkov súčasného ukrajinského jazyka aj v kontexte prípravy nového výkladového slovníka ukrajinčiny. L. P. Kysľuk, súčasná tajomníčka komisie, ktorá je z rovnakého pracoviska ako J. A. Karpilovska, sa takisto zaoberala spracovaním utvorených slov vo výkladových slovníkoch súčasného ukrajinského jazyka, ale z hľadiska opisu slovotvorného a lexikálneho významu derivátov. I. Stramljič Breznik z Univerzity v Maribore charakterizovala pozíciu a spájateľnosť sufixu -ica v deadjektívnych, deverbatívnych a desubstantívnych slovotvorných radoch, čím rozvinula expertízu slovinských kolegov v počítačovom spracovaní stupňovitej slovotvorby. Axiologickému potenciálu slovotvorných afixov a jeho realizácii v derivačných procesoch súčasného ruského jazyka sa venovala L. V. Raciburskaja z Lobačevského univerzity v Nižnom Novgorode.

Viaceré príspevky sledovali pragmatické súvislosti slovotvorných prostriedkov. C. Georgieva z Inštitútu bulharského jazyka Bulharskej akadémie vied analyzovala slová s komponentom -oid v bulharskom jazyku, ktoré sú v súčasnosti predovšetkým pejoratívnymi okazionalizmami. J. I. Koriakowcewa z Univerzity v Siedlciach analyzovala tendencie k pejoratívnej slovotvorbe v ruštine a poľštine, a to pri neoderivátoch s terminologickými prvkami -mánia/-mania, -fóbia/-fobia, -fília/-filia, excerpovaných z elektronických médií a internetových fór. V rámci pragmatickej analýzy súčasných dynamických procesov v slovotvorbe sa ukázalo vo viacerých slovanských jazykoch, že k pejorativizácii použitých slovotvorných štruktúr dochádza najmä v komunikačnom prostredí digitálnych a osobitne sociálnych médií. Ilustrovali to aj príspevky G. Milašina z Univerzity v Banji Luke na materiáli srbčiny a S. Nenezić z Univerzity v Čiernej Hore na materiáli čiernohorského jazyka. Derivačné procesy v širšom mediál-

nom priestore súčasných bieloruských oficiálnych, ale aj nezávislých médií charakterizoval A. A. Lukašanec, dnes nezávislý výskumník z Minska a dlhoročný predseda komisie v rokoch 2008 – 2022.

Pomedzný charakter slovotvorby a vzťah slovotvornej motivácie s ďalšími motivačnými typmi dokazovali príspevky, v ktorých sa slovotvorba prelínala s terminológiou, preberaním slov či morfológiou. Príspevok V. Štebih Golub z Inštitútu chorvátskeho jazyka v Záhrebe na základe analýzy lexikologickej terminológie riešil koncepčné otázky statusu slovotvorby ako vednej disciplíny v súčasnej chorvátskej lingvistike. D. Ivanová z hostiteľského pracoviska sa venovala špecifikám slovotvorby termínov označujúcich právne subjekty. I. Bozděchová z Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej analyzovala sporné aspekty klasifikácie slov prevzatých z angličtiny v súčasnom českom jazyku. Dvojica autoriek Z. A. Charitončik a J. Petrakova z Bieloruskej štátnej univerzity cudzích jazykov sa vo svojom vystúpení zaoberala kognitívnymi dominantami morfologickej derivácie, a to na príklade bieloruských substantív.

Komparatívny medzijazykový prístup k analyzovanému slovotvornému materiálu sa objavil aj v doteraz spomenutých príspevkoch. Ešte výraznejšie komparatívnu derivatológiu reprezentovala B. Niševa zo zo Slovanského ústavu Akadémie vied Českej republiky, ktorá sa venovala konkurenčným slovotvorným štruktúram pri neologických abstraktách z hľadiska komparácie českej a bulharskej slovotvorby. Komparatívny a zároveň etnolingvistický aspekt uplatnila vo svojom vystúpení V. G. Fatchutdinova z Kazanskej federálnej univerzity. Hovorila o špecifikách motivačných vzťahov v slovotvorných korelátoch ruštiny a iných slovanských jazykov, pričom sa pokúšala dokázať, že slovotvorná sémantika a slovotvorné vzťahy slov nie sú zbavené národno-kultúrnej osobitosti a zohrávajú dôležitú úlohu pri formovaní slovnej zásoby jazyka.

Tretiu skupinu konferenčných príspevkov spája výraznejšie uplatnenie transdisciplinárneho pohľadu na slovotvorbu. Prepojenie slovotvorby s textovou persuáziou ilustroval na materiáli verejných a literárnych diskurzov P. Kowalski zo Slavistického inštitútu Poľskej akadémie vied. V týchto komunikačných priestoroch môže podľa autora slovotvorba plniť rôzne funkcie, od nástroja presviedčania a modifikácie významov derivátov až po dôležitý prostriedok jazykovej hry a literárnej zábavy. Analýzu slovotvorného systému z hľadiska detského bilingvizmu predstavila S. Mengel z Univerzity M. Luthera v Halle-Wittenbergu. Na príklade slovotvorby adjektív ukázala procesy rozpadu tejto časti slovotvorného systému ruského jazyka u dvojjazyčných detí ruskej diaspóry v Nemecku. Prepojenie slovotvorby s genderovou problematikou obsahoval príspevok I. Burkackej z Inštitútu poľského jazyka Varšavskej univerzity. Autorka analyzovala slovotvorné genderové markery v maskulinatívach, čiže v názvoch profesií, ktoré boli tradične vykonávané ženami, ale v súčasnosti sa

im venujú aj muži, a v neutratívach, t. j. v pomenovaniach nebinárnych osôb. Slovotvorný aspekt registrovo motivovanej lexiky LGBTIQ+ v slovinčine skúmal B. Kern z Inštitútu slovinského jazyka Frana Ramovša a Univerzity v Novej Gorici. Zameral sa jednak na slovotvorné typy a jednak na formantovú kombinatoriku v prípadoch viacstupňových derivátov.

Konferenčnému rokovaniu sa nevyhla ani aktuálna téma umelej inteligencie. Na túto novú výzvu derivatologického, ale aj širšie lingvistického výskumu upriamila pozornosť J. G. Lukašanec, nezávislá výskumníčka z bieloruského Minska, ktorá nastolila otázky, či môže umelá inteligencia pomôcť v skúmaní slovotvorby, ak áno, do akej miery a akými konkrétnymi spôsobmi, príp. aké úlohy morfematickej a slovotvornej analýzy dokáže umelá inteligencia riešiť. Transdisciplinárny prístup k slovotvorbe sa uplatnil aj v príspevku z oblasti edukačnej slovotvorby. Ľ. Liptáková z Prešovskej univerzity prezentovala koncepciu postupného rozvíjania slovotvorného vedomia žiaka v novom kurikule základného vzdelávania na Slovensku. Na rozdiel od doterajšieho kurikula, v ktorom bolo slovotvorné učivo veľmi limitované a prezentované skôr formalistickým spôsobom, kladie nová koncepcia dôraz na významovú stránku motivačného vzťahu, a tak vytvára predpoklady na prirodzené využitie slovotvorných znalostí žiaka pri recepcii a pri produkcii textu.

Tak ako predchádzajúce konferencie Komisie pre slovanskú slovotvorbu pri MKS, aj tá sofijská demonštrovala nielen súčasný stav derivatologického výskumu v slovanských jazykoch, ale v rámci jednotlivých prezentácií aj jazyky samotné; príspevky zazneli v 11 slovanských jazykoch (bieloruština, bulharčina, čeština, čiernohorčina, chorvátčina, poľština, slovenčina, slovinčina, srbčina, ruština, ukrajinčina). Tento viacjazyčný konferenčný formát považujeme za unikátny, najmä v súčasnom svete jazykovej globalizácie a hegemónie angličtiny ako jazyka medzinárodných konferencií.

Záverečný deň konferencie je tradične vyhradený zasadnutiu komisie, na ktorom sa bilancuje práca členov za uplynulý rok a predkladajú sa návrhy aktivít na obdobie do nasledujúcej konferencie. V tomto texte nie je priestor na podrobnejší opis aktivít, ale istý obraz o činorodosti komisie ponúka aj táto správa a dôkazy prináša webová stránka komisie (pozn. 1). Na zasadnutí komisie sa zároveň oznamuje miesto nasledujúcej konferencie, ktorým v roku 2027 bude chorvátsky Záhreb. Pre slovenský kontext je veľmi potešiteľné, že v roku 2028 slovotvornú konferenciu bude organizovať Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, v. v. i., v Bratislave. Zároveň je veľmi smutné, že bratislavská konferencia sa mala konať na počesť 90. narodenín dlhoročnej zástupkyne Slovenska v komisii pani doktorky Kláry Buzássyovej, ktorá nás v júli navždy opustila. Jej dielo a vedecký odkaz však ostávajú trvalým inšpiračným zdrojom pre slovotvornú komisiu a vôbec pre lingvistiku v domácom a medzinárodnom priestore.

Sofijská konferencia o aktuálnych problémoch a perspektívach slovanskej slovotvorby bola veľmi hodnotná nielen vedecky, ale aj spoločensky a kultúrne, a to vďaka bohatému mimokonferenčnému programu, ktorý pre účastníkov organizátori pripravili. Počas troch konferenčných dní sme mali možnosť spoznať históriu univerzity v Múzeu Sofijskej univerzity sv. Klimenta Ochridského, navštíviť Centrálnu univerzitnú knižnicu a osobitne filologickú knižnicu a prezrieť si unikátne zbierky paleontologického a mineralogického múzea univerzity. Hostiteľská Fakulta slovanských filológií pod organizačným vedením Cvetanky Avramovej účastníkom konferencie umožnila aj zoznámenie sa s kultúrno-historickým dedičstvom bulharského hlavného mesta počas komentovanej prehliadky Sofie. Vyvrcholením celého konferenčného programu bola exkurzia do stredovekého Bojanského chrámu, zapísaného do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, a do pravoslávneho ženského kláštora Dragalevci zo 14. storočia, ukrytého v malebnom pohorí Vitoša.

Ľudmila LIPTÁKOVÁ

https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2026.1.6

SLAVICA SLOVACA, ročník 61 (2026), č. 1.

Vychádza v roku 2026: 1. číslo v októbri, 2. číslo v novembri a 3. číslo spolu so 4. (supplementum) v decembri.

Vydavateľ: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, v. v. i.
Tel.: +421 2 59 20 94 11 e-mail: slavicaslovaca@savba.sk

Tlač: Alfa print, s. r. o., Martin

Cena jedného čísla: 10 € + poštovné. Ročné predplatné: 30 € + poštovné.
Objednávky predplatného prijíma vydavateľ.

Časopis je evidovaný: Scopus, CEJSH, C.E.E.O.L., ERIH PLUS, SJR, ProQuest, EBSCO

ISSN 0037-6787